

Datum

20 december 2024

Onderwerp

Inbreng VNG voor CD Participatie 16 januari 2025

Geachte dames en heren,

Op donderdag 16 januari 2025 debatteert u met staatssecretaris Nobel over de Participatiewet in Balans, een wetswijziging die voor gemeenten meer dan van belang is en waar wij net als u snel mee aan de slag willen gaan.

De wet moet wel uitvoerbaar zijn en om die reden zijn wij geen voorstander van de taaleis. We zijn blij met de eerste stappen in het wetsvoorstel Participatiewet in Balans (spoor 1) en het werken aan vakmanschap (spoor 3). Daarnaast is het noodzakelijk te werken aan de fundamentele herziening van de Participatiewet. De noodzaak daarvan is helder omschreven in de [probleemanalyse](#), zodat gemeenten hun taken kunnen uitvoeren en hun inwoners beter kunnen ondersteunen.

Tegen die achtergrond vragen wij uw aandacht voor twee samenhangende onderwerpen:

1. Participatiewet in Balans – zorg voor voortgang op spoor 1, 2 en 3

- a. Behandel het wetsvoorstel 'Participatiewet in Balans' met urgentie en maak geld vrij voor implementatiebudget;
- b. Maak werk van taalbevordering op de juiste manier;
- c. Zorg voor een fundamentele herziening van de Participatiewet; met financiële middelen die passen bij de ambitie;
- d. Investeer in de versterking van het vakmanschap van de professional.

2. Voorkomen bestaansonzekerheid

- a. Bestaanszekerheid: basis op orde bij het rijk verminderd onzekerheden voor inwoners;
- b. Maak vaart met de wet proactieve dienstverlening;
- c. CAO Aan de Slag: herstel de weeffout in de Participatiewet.

1. Participatiewet in Balans zorg voor voortgang op spoor 1, 2 en 3**1.a Behandel het wetsvoorstel 'Participatiewet in Balans' met urgentie en maak geld vrij voor implementatie**

Gemeenten wachten al een poos op de invoering van de twintig maatregelen uit het wetsvoorstel Participatiewet in Balans. Zij staan klaar om na de invoering van de wet te starten met de uitvoering van alle maatregelen en daarmee hun inwoners te helpen. Houdt voor ogen dat:

- De uitvoeringskosten nog uitgewerkt moeten worden door de staatssecretaris in de vorm van een onderzoek op basis van artikel 2 Financiële Verhoudingswet;
- Er een eenmalig implementatiebudget van 100 tot 150 miljoen nodig is.

Wij roepen u op dit bij de staatssecretaris onder de aandacht te brengen.

1.b Maak werk van taalbevordering op de juiste manier

Gemeenten zijn een groot voorstander van taalbevordering. Het helpt inwoners om aan de maatschappij deel te nemen. Het is onderdeel van het gemeentelijk integratiebeleid, waarbij naar de situatie van de inwoner wordt gekeken en waarbij van persoon tot persoon steeds de afweging wordt gemaakt wat de beste weg is naar participatie en zelfredzaamheid.

In de Participatiewet is nu een taaleis opgenomen. Onlangs heeft uw Kamer, met het aannemen van de motie Yesilgöz-Bontenbal bevestigd dat de taaleis onderdeel van de wet moet blijven. Ook de Staatssecretaris wil de taaleis behouden.

Gebaseerd op jarenlange ervaring zijn gemeenten tot de conclusie gekomen dat de eis niet doet wat ermee werd beoogd – namelijk de weg naar werk bevorderen – en dat hij niet uitvoerbaar is. Er is een gebrek aan taaldocenten. De eis raakt nu ook laaggeletterden, die wel 8 jaar een Nederlandse scholing hebben genoten, die door deze wet minder aandacht krijgen en dat is een effect dat niemand wil.

Gezien het belang dat ook wij hechten aan taalbevordering willen we daarom met het kabinet zoeken naar manieren taalbevordering toekomstbestendig vorm te geven. Laat gemeenten bij een bewoner die de taal niet machtig is, in de praktijk bepalen wat nodig is en op welk moment. Laat hen, zoals nu al kan, duale trajecten aanbieden, waarbij taal en werk/participatie gekoppeld zijn. En laat gemeenten met het maatschappelijk middenveld – bibliotheken en onderwijsinstellingen – aan bredere taalbevordering werken. Wil je taalbevordering nog extra stimuleren, dan moet het rijk de portemonnee trekken. Op deze manier wordt het verplichtende karakter omgezet naar maatwerk en wordt er gewerkt vanuit vertrouwen en de menselijke maat.

1.c Zorg voor een fundamentele herziening van de Participatiewet; met financiële middelen die passen bij de ambitie

De huidige Participatiewet is inherent complex en kent verschillende regelingen voor verschillende doelgroepen, zoals bijstandsontvangers, jonggehandicapten en mensen met een beperking die extra ondersteuning nodig hebben. In 2019 bleek uit een uitgebreide [evaluatie van de Participatiewet](#) door het SCP dat de wet niet goed werkt. Belangrijke conclusies waren dat de wet voor de meeste groepen niet of nauwelijks leidt tot meer werk of zelfs tot kleinere kansen op werk. Daarnaast knelt de financiering zodanig dat gemeenten zich genoodzaakt zien om vooral mensen met een kleine afstand tot de arbeidsmarkt te begeleiden naar werk. De aanzienlijke groep mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt is hiervan de dupe en staat (nog) langer aan de kant. Dit is allesbehalve wenselijk.

De vele pogingen de wet te verbeteren hebben geleid tot meer complexiteit voor zowel de burger als de uitvoerende professional. In onze ogen zijn de gebreken niet op te lossen door hier en daar pleisters te plakken. Een fundamentele herziening van de Participatiewet is noodzakelijk. Het is een belangrijk onderdeel van verbeteringen in de sociale zekerheid, fiscale regelingen en toeslagen. We zien dat de staatssecretaris ruimte geeft om hieraan te werken. De noodzaak tot herziening wordt nogmaals onderschreven in de [probleemanalyse Participatiewet](#) die het kabinet 16 december aan de Kamer stuurde. Wij beamen het belang van de fundamentele herziening om tot vereenvoudiging te komen voor zowel de inwoners en bedrijven als de professionals bij gemeenten. Wij zijn het met het kabinet eens om in de herziening te komen tot een menselijker beleid en vereenvoudiging richting onze inwoners om het vertrouwen in de overheid te herstellen.

Het is nodig volle aandacht te houden op de voorbereiding van de fundamentele herziening. Daarbij tekenen wij aan dat de benodigde financiële ruimte nu nog ontbreekt om de verbeterde Participatiewet in de nabije toekomst in te voeren. De VNG en gemeenten blijven zich hier samen met SZW voor inspannen.

Voor gemeenten is het van belang dat de basis van het sociale zekerheidsstelsel op orde wordt gebracht. Het gaat om uitvoerbare wet- en regelgeving en toereikende financiering. Gemeenten zijn dagelijks hard bezig om onze inwoners passend te ondersteunen, zowel op het gebied van inkomen als richting werk en participatie. Dit kan alleen echt goed als de randvoorwaarden daarvoor op orde zijn.

1.d Investeer in het versterken van het vakmanschap van de professional

Bij de ondersteuning van inwoners in de bijstand spelen geregeld vraagstukken die voorbijgaan aan de scope van de Participatiewet. Zo krijgt een inwoner ook met de overheid te maken bij schulden, mentale, sociale of fysieke problemen, scholingsvraagstukken of op het gebied van veiligheid. Passende ondersteuning komt voort uit afstemming en samenhang tussen deze leefgebieden. Een fundamentele herziene Participatiewet ademt ruimte om die afstemming vorm te geven. Wij doen hierbij ook een beroep op u dit mogelijk te maken.

Om de wet goed uit te kunnen voeren is er, naast de kennis van wet- en regelgeving, ook een cultuuromslag nodig. Deze moet doorsijpelen in de hele gemeentelijke organisatie, van bestuur tot uitvoering. Kennis van ervaringsdeskundigen en het inwonersperspectief is van groot belang. De VNG heeft daarom een [Bestuurlijke Leeragenda Participatiewet](#) opgesteld. Het versterken van het vakmanschap rust niet alleen op de schouders van de uitvoerend professionals, bestuurders hebben hier ook een taak.

Naast primair de vakdeskundigheid van uitvoerend professionals gaat de Leeragenda over de randvoorwaarden om dienstverlening mogelijk te maken met meer aandacht voor de menselijke maat en handelend vanuit vertrouwen. Verder geeft de Leeragenda inzicht in wat nodig is om een verandering in de dienstverlening mogelijk te maken. Het onlangs opgeleverde rapport van de Nederlandse arbeidsinspectie '[Re-integratiedienstverlening Participatiewet](#)' steunt deze lijn.

2. Bestaanszekerheid

2.a Bestaanszekerheid: basis op orde bij het rijk verminderd onzekerheden voor inwoners

Het is noodzaak mensen bestaanszekerheid te bieden en dat doet deze wet nu niet. Wij pleiten er daarom voor dat na fundamentele herziening gemeenten meer in positie worden gebracht om mensen een passend perspectief te bieden om aan de maatschappij deel te nemen, met voldoende ruimte voor onder andere passende ondersteuning naar (begeleid) werk, vrijwilligerswerk, opleiding, omscholing of mantelzorg.

Er zitten nu te veel onzekerheden in de wet. Het verrekenen van inkomsten is voor een inwoner nu niet te overzien en dat geldt ook voor professionals van een gemeente. Verder is de samenhang tussen verschillende inkomsten en uitgaven, zoals een bijstandsuitkering, inkomsten uit werk en toeslagen onduidelijk.

De bestaanszekerheid is op de korte termijn niet geborgd. Het verminderen van de onzekerheden is een belangrijke bouwsteen voor het [Deltaplan](#) bestaanszekerheid waarin fundamentele veranderingen worden voorgesteld in het stelsel van bestaanszekerheid voor de komende tien jaar. Het is belangrijk om hier samen aan te werken in zowel korte als lange termijn stappen. De [verklaring van de Top Bestaanszeker Nederland](#) is hiervoor het uitgangspunt. De verklaring hebben wij opgesteld met departementen en publieke dienstverleners; ze werd op de Top Bestaanszeker Nederland breed gedragen door inwoners, wetenschap en maatschappelijke organisaties.

Wij verzoeken u het kabinet te blijven wijzen op het advies van de Commissie Sociaal Minimum waarin wordt aanbevolen het sociaal minimum te verhogen. Dit is de basis om de bestaanszekerheid op orde te krijgen, in plaats van door te gaan met dure pleister te plakken en waarbij de kosten blijven stijgen bij nazorg in het schuldenapparaat en in de (jeugd)zorg.

2.b Maak vaart met de wet proactieve dienstverlening

Wij roepen u op er bij het kabinet op aan te dringen haast te maken met het wetsvoorstel proactieve dienstverlening. Het stelt gemeenten in staat om inwoners die moeite hebben rond te komen inkomensregelingen proactief toe te kennen

Maak het mogelijk om de inkomensvoorslag ambtshalve te verstrekken

Zolang echte vereenvoudiging van het stelsel niet gerealiseerd is, is het noodzakelijk administratieve lasten waar mogelijk bij de burger weg te halen. Een eenvoudige eerste stap is het mogelijk maken van ambtshalve verstrekking van de Individuele inkomensvoorslag door een kanbepaling te maken van de momenteel wettelijke verplichte aanvraag. Een aantal gemeenten experimenteert hier al mee door bijvoorbeeld de Individuele inkomensvoorslag automatisch te storten op de bankrekening als bekend is dat hun inwoners bijstand ontvangen. Ook verstrekken gemeenten via een stadspas om inkomensregelingen met zo min mogelijk gedoe toe te kennen.

Om werk te maken van vereenvoudiging en om niet-gebruik tegen te gaan is het noodzakelijk juist dit soort stappen te zetten. Daarvoor is het nodig dat gemeenten gegevens kunnen delen, zowel intern als extern. Bij interne uitwisseling gaat het om gegevens van verschillende afdelingen en wetten, zoals de Gemeentewet, de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening, de Wmo en de Jeugdwet. Tevens is gegevensuitwisseling met derde partijen, zoals UWV, SVB en gesubsidieerde ketenpartners nodig. Bij uitwisseling gaat het erom dat gemeenten hun gegevens uit Suwi kunnen koppelen aan die van DUO en de Belastingdienst, om zo te achterhalen wie er recht heeft op inkomensondersteuning zoals bijstand en de energietoeslag. Het zorgt ervoor dat gemeenten actief mensen kunnen benaderen die recht hebben op inkomensondersteuning maar die nu niet bij de gemeente bekend zijn. Gemeenten willen inwoners wijzen waar ze recht op hebben, als het kan automatisch verstrekken en aanvraagformulieren voor mensen invullen met gegevens die zij al hebben.

Als gemeenten een taak erbij krijgen dan moeten zij ook het budget van het rijk krijgen om die taak uit te kunnen voeren. Daarom is een onderzoek nodig op grond van artikel 2 Financiële Verhoudingswet. Gemeenten beschikken immers over beperkte financiële middelen, waardoor zij, in afwachting van een financieel uitdagend ravinjaar, gedwongen worden om moeilijke keuzes te maken.

2.c CAO Aan de Slag: herstel de weeffout in de Participatiewet

Sinds 1 juli 2021 vallen medewerkers met een arbeidsbeperking onder de CAO Aan de Slag als zij (nog) niet in dienst zijn bij een reguliere werkgever. Maar in de Participatiewet is helaas nooit voorzien in de kosten voor arbeidsvoorwaarden van deze medewerkers. Dit grote knelpunt -deze weeffout in de Participatiewet- maakt dat de financiële basis voor deze CAO nog altijd ontbreekt. Vanwege de druk op de bredere gemeentefinanciën staat de CAO en daarmee de arbeidsvoorwaarden steeds verder onder druk. Het gesprek over verlenging -- de CAO loopt eind 2024 af -- is nog niet eens gestart omdat zelfs incidenteel geen geld beschikbaar is om de onderhandeling te starten.

Uw Kamer heeft al meermaals vragen gesteld over dit onderwerp en de bewindspersonen via moties opgeroepen actie te ondernemen. Helaas blijft een structurele oplossing uit. We roepen u daarom op de Minister van SZW op te dragen zijn verantwoordelijkheid te nemen voor de financiering van passende arbeidsvoorwaarden voor medewerkers die (nog) niet op de reguliere arbeidsmarkt terecht kunnen. Want hoewel de minister geen directe Cao-partij is, want geen werkgever, is hij wél stelselverantwoordelijke. Hiermee wordt de weeffout hersteld en ontstaat duidelijkheid voor medewerkers die zich ondanks hun arbeidsbeperking inzetten.

U kunt altijd contact opnemen wanneer u nadere vragen heeft.